

Nové přístupy ke koordinaci krajské politiky

Executive Summary

Konečný uživatel výsledků: **Ministerstvo zahraničních věcí České republiky**
Loretánské náměstí 101/5
Praha 1 - Hradčany
118 00

Název projektu: Nové přístupy ke koordinaci krajské problematiky

Číslo projektu: TITBMZV919

Řešitel projektu: Univerzita Karlova, Ovocný trh 560/5, 110 00 Praha 1

Doba řešení: 1. 11. 2020 – 31. 10. 2022

Důvěrnost a dostupnost: veřejně přístupný (URL původu: www.cestikrajane.cz)

Informace o autorském týmu:

Doc. RNDr. Eva Janská, Ph.D.

Mgr. Veronika Beranská, Ph.D.

Doc. RNDr. Zdeněk Čermák, CSc.

Markéta Doležalová, PhD

Prof. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.

Kristýna Janurová, M.A.

Olga Löblová, Ph.D.

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.

Mgr. Kateřina Zachová

Další informace o projektu:

Další výstupy:

Výzkumná zpráva 1: Výzkum možností koordinace
krajanské politiky

Výzkumná zpráva 2: Výzkum potřeb krajanských komunit
v jednotlivých zemích z hlediska udržení jejich vazeb na ČR

Výzkumná zpráva 3: Výzkum potřeb krajanských komunit
ve vybraných zemích z hlediska udržení jejich vazeb na ČR:
Velká Británie, Austrálie, Nový Zéland, USA a Německo

Výzkumná zpráva 4: Komunikační portál

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Etнологický ústav
Akademie věd ČR

nuvit

CZEXPATS IN SCIENCE

Executive Summary

Kdo jsou současní čeští krajané? Jaké mají vazby na ČR? Co potřebují od českého státu a jak mohou a chtějí být pro Česko přínosem? Na tyto otázky hledal odpovědi projekt TA ČR „Nové přístupy ke koordinaci krajské problematiky“. Posílení vazeb s krajanami totiž může přinést Česku ekonomický i neekonomický přínos, návrat expertní pracovní síly, propagaci dobrého jména ČR a zintenzivnění vazeb na země, kde krajané působí. Krajané často vyjadřují velkou touhu Česku přispět, vrátit to, co do nich bylo investováno např. v podobě vzdělání, obohatit českou společnost o zkušenosti, znalosti a hodnoty, které sami měli příležitost získat. Vzájemný prospěch je nesporný, je však nutné vybudovat podmínky pro posílení vazby s krajanami.

V oblasti krajské politiky bylo za poslední roky odvedeno hodně práce zejména ze strany Ministerstva zahraničních věcí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (konzulární služby, práce oddělení zvláštního zmocněnce pro krajské záležitosti, široká podpora vzdělávání v češtině). Konzuláty ale pro plnohodnotné zabezpečení potřeb krajanů nemají vždy účinné nástroje ani dost pracovníků, aby mohly řešit všechny požadavky v dostatečné rychlosti a s lidským pochopením a porozumění situaci.

Na základě našich empirických zjištění konstatujeme, že i přes znatelný pokrok zatím nelze hovořit o ucelené, jednoznačně zaměřené krajské politice. I přes snahy řady individuálních institucionálních aktérů navázat kontakt s novou generací diaspor se podpora krajských komunit soustředí především na kulturní dědictví tradičních českých/československých krajských komunit a vzdělávání (výuka češtiny a reálií) dětí nové diaspor. Chybí naopak podpora návratové migrace (např. mladí vědci) či systematictější kontakt s novou diasporou (nedostatečná propojenost a informovanost). Politika spíše reaguje na krajské iniciativy „zdola“, kdy krajská občanská společnost často významně doplňuje roli státu: například české školy často plní funkci kulturního a sociálního centra.

Jako hlavní problémy české krajské politiky jsme tak identifikovali: nedostatek politického a společenského zájmu o krajané; nedostatek iniciativy při tvorbě krajské politiky v místě; její fragmentaci na jednotlivé resorty s nedostatečnou koordinací v komunikaci vůči krajanům. K těmto závěrům nás vedly níže uvedené poznatky o cílových skupinách výzkumu, tj. krajanů celkem; krajanů z vybraných zemí a zástupců vědců, expatů.

Všechny tři cílové skupiny mají jak společné, tak i odlišné potřeby, avšak obecně to jsou makrostrukturální faktory – tedy politická, společenská nebo ekonomická situace v Česku – které jsou uváděny jako jeden z hlavních důvodů ovlivňujících rozhodnutí o možném návratu.

Společné okruhy problémů, ke kterým se respondenti vyjadřovali, jsou následující: 1) obecně velká byrokracie a malá či žádná digitalizace, pomalost služeb nebo nízká flexibilita české veřejné správy obecně, včetně zastupitelských úřadů; 2) problematičnost účasti ve volbách českých občanů v zahraničí, resp. neexistující možnost korespondenčního či elektronického hlasování; 3) rozšíření systému možností výuky češtiny a vzdělávání o české kultuře pro krajané v zahraničí odpovídající rostoucí poptávce; 4) přetrvávající negativní diskurz v české společnosti, ve kterém se často znevažuje role našich krajanů; 5) malá propagace úspěchů Čechů v zahraničí ve veřejném sektoru, docenění a využívání jejich potenciálu.

Mezi specifické potřeby krajských komunit z vybraných zemí, kde je soustředěno nejvíce českých krajanů (viz Výzkumná zpráva 3) patří následující klíčové oblasti: v případě Velké Británie to je zlepšení jejich komunikace s ČR na úrovni zastupitelských úřadů, a tím pádem nutnost posílení konzulárních služeb. Zaznamenali jsme také zájem o vytváření vzájemných kulturních a profesních platform. V případě USA je zájem o větší intervenci státu na podporu krajských aktivit krajanů, včetně nové české diaspor. Austrálie a Nový Zéland jsou atypické destinace z hlediska jejich značné geografické vzdálenosti, a tudíž i problematické dostupnosti při zařizování základních administrativních úkonů, uznání českých řidičských oprávnění apod.

Potřeba elektronické komunikace je proto zcela exemplární, a to nejen na úrovni státní správy, ale i při spolkové činnosti. V případě Německa se navíc volá po nastavení příznivějších finančních, organizačních i společenských podmínek pro návratovou migraci odborníků.

Komunita vědců a akademiků v zahraničí se kriticky vyjadřuje k situaci v Česku v souvislosti s nedostatečnou transparentností výběrových řízení na vědecké a akademické pozice, nedostatečnou internacionalizací českého vědeckého prostředí, nedostatečným platovým ohodnocením v českých institucích či sexismem na pracovištích. Např. v USA volají vědci po vylepšení možností a podmínek pro vzájemnou akademickou spolupráci a výměnu, při využití značného potenciálu vědců ochotných spolupracovat. Zde je potenciální možnost, jak proaktivně ovlivňovat odchod/příchod „mozků“ a motivovat je k návratu či intenzivnější spolupráci.

Doporučení

Ke zlepšení fungování krajské politiky do budoucna navrhuje:

1. Cíleně a systematicky zviditelňovat a vytvářet dobrý obraz české diaspory v české společnosti (prostřednictvím médií, politických vystoupení apod.).

2. Vytvořit jednotný web „Portál krajana“ (viz Výzkumná zpráva 4), resp. provázat „Portál krajana“ s existujícím „Portálem občana“, nebo jej do něj včlenit tak, aby byl v gesci jednoho určeného státního orgánu odpovědného za jeho obsah a aktualizaci. „Portál krajana“ má obsahovat veškeré potřebné informace pro krajanů „pod jednou střešou“, tj. informace nutné pro odjezd do zahraničí, pobyt tam i návrat zpět do ČR. **Informace, které krajan hledá, musejí být snadno vyhledatelné, srozumitelné, stručné, kompletní a aktualizované.** Zároveň je nutné **urychlit digitalizaci státní správy** tak, aby dokumenty vyřizované skrze konzulární služby bylo možné odbavit v co nejširší míře elektronicky přímo s dotčenými orgány státní správy.

3. Zajistit rovnocennou politickou participaci všech Čechů. Značná role je přisuzována **korespondenčním (ideálně elektronickým) volbám**, které jsou pro mnoho občanů zcela zásadním tématem, případně i otázka zastoupení krajanů v Parlamentu.

4. Pokračovat v podpoře vzdělávání dětí, mládeže i dospělých. V místech s největší koncentrací nové diaspory je vhodné mít vyslaného krajského učitele, který by pravidelně a soustavně mohl rozvíjet kvalitu českého jazyka zejm. u těch krajanů, kteří se chtějí vrátit zpět do Česka.

5. Více propojit stát s krajanů pomocí zasílání zpráv registrovaným krajanům a přes sociální sítě. Zintenzivnit komunikaci českých institucí s členy zejména nové diaspory zlepšením informovanosti prostřednictvím zasílání aktualit v cílových regionech přímo krajanům dobrovolně registrovaným na zastupitelských úřadech či konzulátech. Je přitom důležité vysvětlit, proč by krajané měli mít zájem se ve vlastním zájmu registrovat – co jim to přináší a čím to pomůže českému státu (např. kvůli bezpečnostní situaci, evakuačním plánům atd.).

6. Zlepšit podporu spolupráce, hostování či návratu českých vědců ze zahraničí nastavením zjednodušených podmínek pro vzájemné síťování a podávání grantů, lepšími finančními/platovými podmínkami, materiálovým zařízením, popř. nabídkou startovacích bytů.

7. Usnadnit přístup ke konzulárním službám pro krajanů na Novém Zélandu pomocí digitalizace státní správy, případně pravidelným vyjížděním konzulárních pracovníků na Nový Zéland, během kterého by krajanům byl umožněn plnohodnotný přístup ke službám.

Naše multimetodická studie se vyznačuje unikátním přístupem díky použití několika druhů zdrojových dat sbíraných od června 2021 do října 2022: kvantitativního dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 940 Čechů žijících v zahraničí; kvalitativních hloubkových rozhovorů se stovkou krajanů z vybraných pěti zemí (Velká Británie, Austrálie, Nový Zéland, USA a Německo); 14 semistrukturovaných rozhovorů s hlavními tvůrci a vykonavateli české krajské politiky a s krajskými spolky; a fokusovou skupinou s českými vědci v zahraničí. Významnou součástí naší práce bylo zpracování hierarchie užívaného názvosloví krajan/diaspora/Čech žijící v zahraničí a systematické zařazení všech relevantních institucionálních aktérů do jednotného schématu. Taktéž představujeme krajské politiky v zahraničí jako zdroj srovnání a inspirace pro českou zkušenost a navrhuje vytvoření jednotného komunikačního „Portálu krajana“.

T A
Č R

Tento projekt je financován se státní podporou
Technologické agentury ČR
v rámci programu BETA2

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Etnologický ústav
Akademie věd ČR

nuvit

CZEXPATS IN SCIENCE